

Marija Koprivica Lelićanin

SAE Institute Milano

m.lelicanin@sae.edu

<https://orcid.org/0000-0003-2092-8220>***Un italiano vero i sprezzatura:*
razotkrivanje italijanskog stila¹**

Apstrakt: Termin *sprezzatura* prvi put se javlja u Kastiljoneovom (Castiglione) delu *Knjiga o dvoraninu (Il Cortegiano)* u XVI veku da označi nehajnu eleganciju, neizveštačenost i spontanu lakoću u ponašanju idealnog renesansnog plemića. U današnjem kontekstu, u modnoj industriji i na društvenim mrežama, *sprezzatura* prolazi kroz semantičku i kulturološku transformaciju. Cilj nam je da u ovom radu analiziramo koncept *sprezzatura* kroz verbalne i vizuelne kodove, prateći značenjsko pomeranje i savremenu reinterpretaciju. Verbalno dekodiranje obuhvata semantičko-leksikografsko-korpusno istraživanje, uključujući rečničke definicije i upotrebu u savremenim italijanskim književnim delima i njihovim prevodima na srpski, kao i u italijanskim medijima. Vizuelno (socio)semiotičko ispitivanje usmereno je na identifikovanje odgovarajućih referencijalnih, interpersonalnih i kompozicionih elemenata u medijskim ilustracijama tog pojma. Takvim dekodiranjem biće pokazano kako *sprezzatura* od renesansnog koncepta prelazi u savremeni mit, odnosno postaje simbol stilizovane autentičnosti i idealizovanog italijanskog identiteta te postaje još jedan element savremenog *italijanstva* u barbovskom smislu.

Ključne reči: *sprezzatura*, *sprecatura*, italijanski jezik, semiotika, italijanstvo

Uvod

Globalni identitet Italije izgrađen je pomoću specifičnih kulturnih simbola mode, zanatskog umeća, umetnosti i dizajna. Brend *Made in Italy* počiva na konceptu *bello e ben fatto* (lepo i dobro urađeno) (Pozzo 2021) i označava neraskidiv spoj estetske izvrsnosti i vrhunske zanatske preciznosti (Temperini, Gregori i Palanga 2016, 94), prvenstveno u modi i dizajnu enterijera, ali i prehrambenoj industriji, automatizaciji i mehanizaciji (Fortis 1998, 27). Međutim, *Made in Italy* odavno je prevazišao ekonomske okvire, obuhvatajući širi kulturni kontekst i autentični italijanski senzibilitet i uspostavljajući neraskidivu

* Rad je izložen na nacionalnom skupu „Popularna kultura, folklor, komunikacija“, održanom na Filozofskom fakultetu u Beogradu, 5. i 6. decembra 2025.

vezu sa konceptom italijanstva (Koprivica Lelićanin 2023, 208). U italijanskom jeziku taj senzibilitet je utkan u izraze kao što su *dolce far niente* (slatka do-kolica) (Koprivica Lelićanin 2024b, 209), *dolce vita* (sladak život) (Koprivica Lelićanin 2023, 210), ali i frazeologizme koji bihevioralno oblikuju ličnost u društvu: *bella figura* (pokazati se u najboljem svetlu manirima i odevanjem, ostaviti dobar utisak, biti na visini zadatka, lepo se nositi i fino se ponašati, ne brukati se), *stile italiano* (italijanski stil) i, najzad, *sprezzatura*.

Dekodiranje elemenata italijanstva i percepcije Italije privlači pažnju istraživača već nekoliko decenija. Jedan od najuticajnijih radova koji se time bavi je esej Rolana Barta *Retorika slike* (Bart 1990), u kojem je protumačen reklamni oglas za marku *Panzani*, proizvođača testenina i sosova. Oglas se doživljava kao reklama za autentične italijanske proizvode visokog kvaliteta zahvaljujući brojnim konotacijama prikaznih predmeta (sveže povrće, pakovanje špageta, konzerva sa paradajz sosom, kesica parmezana). Naizgled jednostavna scena povratka sa pijace, spuštene torbe iz koje gotovo da ispadaju sveže namirnice i proizvodi marke *Panzani* krije u sebi nekoliko snažnih semiotičkih resursa koji zajedno grade sliku italijanstva. Proizvodi kao što su pasta, paradajz sos i parmezan očigledni su označitelji italijanske kuhinje. Osim toga, na oglasu dominiraju boje italijanske zastave (zelena, bela i crvena) dok sam raspored elemenata sledi kulinarski proces (pasta – sos – parmezan) i u jukstapoziciji sa svežim povrćem konotira svežu i zdravu hranu. Takođe, ti proizvodi se nastoje pozicionirati kao luksuzni i vizuelno i jezički. Kompozicija podseća na umetničke slike mrtve prirode visoke kulture kakve možemo videti u muzejima. Na jezičkom planu se javlja eksplisitni slogan u donjem desnom uglu „*pâtes, sauces, parmesan. À l'italienne de luxe*“². Osim ikonično-tekstualne sinestezije, poruka deluje i na zvučnom planu. Naime sam naziv marke *Panzani* (*panza* – dijalektalna varijanta od *pancia*, što znači trbuh, Della Valle i Patota 2003) takođe može pobuditi apetit.

U pop muzici italijanski identitet zabeležen je u mnogim pesmama, a jedan od najpoznatijih primera je pesma *L'italiano* (Italijan) Tota Kutunja (Toto Cutugno). U nizu označitelja italijanstva u toj čuvenoj pesmi pojavljuju se *chitarra in mano* (gitara u ruci), *spaghetti al dente* (špagete na zub³), *partigiano come presidente* (partizan kao predsednik), *caffè ristretto* (kratka i jaka kafa), *l'auto-radio* (radio u kolima), ali i modni i *lifestyle* motivi kao što su *vestito gessato sul blu* (tamnoplavo prugasto odelo), *calze nuove nel primo cassetto* (nove čarape u prvoj fioci). Iako nas te slike u muzičkom „formatu za izvoz“ (Coveri 2011,

² „*pasta, sosovi, parmezan. Italijanski stil na luksuzan način*“. Tu pojavu u prevashodno reklamnom diskursu Bart naziva *usidrenjem* (*anchorage*) jer fiksira značenje i ovde implicira pripremu italijanskog jela na prefinjen, luksuzan način, ističući autentičnost, stil i kvalitet (Bart 1990; Radenković Šošić i Koprivica Lelićanin 2022).

³ Reč je o doslovnom prevodu, odnosno o ne previše kuvanim špagetama, tako da se bukvalno osete pod zubima.

108) vode u Italiju osamdesetih godina prošlog veka, modni stil Italijana postaje odlika identiteta Italije i van njenih granica.^{4, 5}

U određivanju italijanskog stila u medijima i na društvenim mrežama uočena je odrednica *sprezzatura*. Ta reč nije učestala u savremenom italijanskom jeziku (De Mauro 2022), odnosno pripada nasleđu renesanse i sadašnjem negovanom književnom registru (Gabrielli 2018), ali izgleda da zahvaljujući modi danas doživljava svoju svetsku slavu (Alittlebitofrest, n.d.). U engleskom jeziku se odomaćila čak i u svojoj skraćenoj verziji *sprezzy* (Potter 2016). *Sprezzatura* je do sada primarno sagledavana u renesansnim etičko-estetskim okvirima (npr. Ojdanić 2012; Draškić Vićanović 2012). Draškić Vićanović (2012, 237) ističe da su osnovne odlike spreccature: artifičijelnost i lepota samoprezentacije, individualnost i neponovljivost te suštinska upućenost sopstvene reprezentacije u odnos sa drugima. Kao primere spreccature iz savremenog života, Devi (2020, 35) navodi nonšalantan stil industrijalca Đovanija Anjelija (Giovanni Agnelli), restorane i hotele visoke klase i sofisticiranosti ili dame koje koriste gotovo neprimetnu šminku (*natural look*) (Devi 2020, 35). Međutim, ta savremena zapazanja nisu proistekla iz konkretne jezičke upotrebe, odnosno nije navedeno da su ti primeri imenovani kao *sprezzatura* u savremenom kontekstu. Domaćoj javnosti *sprezzatura* je poznata i kao naziv izdavačke kuće iz Beograda u čijem izdanju se može naći knjiga *Italija, iz fotelje* (Varagić, 2023).

Imajući u vidu da medijske aroprijacije naročito otvaraju nova pitanja digitalne konstrukcije italijanskog identiteta (Koprivica Lelićanin 2025, 104), zapitali smo se šta se podrazumeva pod spreccaturom u digitalnim medijima. U ovom istraživanju nastojimo pokazati kako se italijanski identitet danas konstruše i prenosi kroz jezik i vizuelne kodove kao savremene komunikativne prakse. Polazimo od pretpostavke da *sprezzatura* nije samo istorijski ili jezički konstrukt već kompleksan semiotički resurs koji integriše tradiciju, stil i savremenu medijsku reprezentaciju, oblikujući sveukupnu percepciju italijanskog identiteta.

Stoga ovo istraživanje ima dvostruki cilj. Prvi je utvrđivanje semantičkih obrisa termina *sprezzatura* i povlači pitanja: Šta znači *sprezzatura*? Da li *sprezzatura* beleži semantička raslojavanja u dijahronijskom smislu? Da li njeno značenje zavisi od jezičkog registra? Drugi cilj je usmeren na semiotička sredstva kojima se postiže *sprezzatura*, te se nameću pitanja: Kako se *sprezzatura* danas vizuelno manifestuje? Kojim je vizuelnim elementima i strategijama oblikovan

⁴ Tako i u domaćim modnim časopisima i portalima danas često nailazimo na naslove poput „Lekcije o stilu – Otkrivamo kako se obući kao Italijan“ (Eleven11Eleven, n.d.); „Kako se oblače muškarci u Italiji: Lekcije o eleganciji i sofisticiranosti“ (Garinello, n.d.); „Street Style: Kako to Italijani rade“ (Wannabe Man, n.d.) itd.

⁵ U posleratnoj Jugoslaviji upravo su italijanska pop muzika i ritualni odlasci u kupovinu u Trst stvorili kod publike sliku Italije koju su Jugosloveni gradili za sopstvenu budućnost (Rolandi, 2015).

njen efekat? Uspostavljanjem veze između *šta* i *kako*, kao i između jezičke i vizuelne dimenzije pojma nastojimo steći potpuniji uvid u njegovu funkciju i reprezentaciju u savremenim kontekstima.

U radu se prati razvoj spreccature od renesansnog traktata do savremene digitalne prakse. U uvodnom kontekstualnom okviru dat je kratak teorijski osvrt na koncept italijanstva i gotovo reklamne procese mitologizacije nacionalnog stila (Bart 1990). U centralnom delu rada toj temi se pristupa iz dve perspektive: deskriptivne i eksplorativne. Najpre je data etimologija pojma, a zatim je kroz rečničke definicije i primere iz književnih tekstova mapirano njegovo semantičko raslojavanje. Potom sledi vizuelna analiza koja, primenom Halidejevih metafunkcija (Halliday 1973; 1994; 2003) na uzorku objava sa društvenih mreža, dekodira strategije kojima se postiže *sprezzatura* efekat. U završnom delu rada sintetizovani su rezultati lingvističkog i vizuelnog ispitivanja kako bi se ukazalo na ulogu spreccature kao ključnog resursa u savremenoj konstrukciji globalne predstave o italijanskom identitetu.

Sprezzatura: jezičko dekodiranje u književno-umetničkom registru i leksikografiji

Termin *sprezzatura* prvi put se javlja u Kastiljoneovom delu iz XVI veka *Knjiga o dvoraninu*⁶ (Kastiljone 2012) da označi nehajnu eleganciju, prividnu lakoću i neizveštačenost idealnog renesansnog plemića:

...po svaku cenu treba (se) kloniti izveštačenosti, kao od nekog oštrog i opasnog školja, i da pomenemo možda jednu novu reč, da u svemu treba postupiti s nekom vrstom nehaja koji prikriva nameštenost i pokazuje da je ono što je urađeno i rečeno, takoreći, učinjeno bez većeg razmišljanja (Kastiljone 2012, 81).

Taj koncept nije bio samo pitanje stila već i strategije društvene prezentacije, odnosno umetnosti da se veština prikaže kao spontana i nenametljiva. Na taj način, *sprezzatura* je postala kulturni marker koji povezuje individualnu eleganciju i kolektivnu predstavu o italijanskoj prefinjenosti (Koprivica Lelićanin 2025, 104).

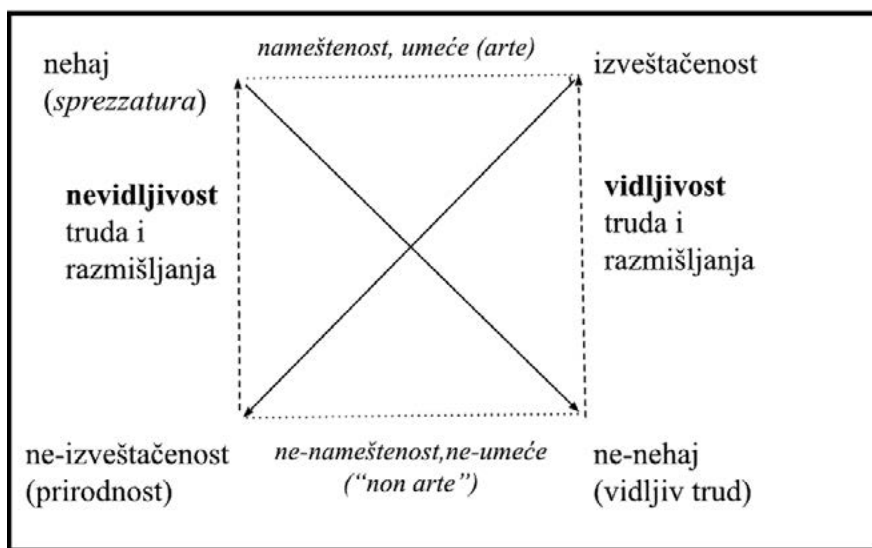
Na osnovu Kastiljoneove definicije moguće je razviti koncept *sprezzatura* pomoću semiotičkog kvadrata (Greimas i Rastier 1968)⁷. Početna binarna opozicija

⁶ Libro del Cortegiano (Castiglione 1528).

⁷ Temena kvadrata označena su S1, S2, ~S1 i ~S2. Između gornjih (S1 i S2), kao i između donjih temena (~S1 i ~S2) uspostavljen je odnos kontrarnosti, između dijagonala (S1 i ~S1, i S2 i ~S2) odnos kontradiktornosti, a između bočnih temena (S1 i ~S2, i ~S1 i S2) vlada odnos implikacije. Kontrarnost je odnos između dva suprotna, ali ravnopravna pojma koja pripadaju istoj temi. Kontradiktornost je odnos potpunog isključivanja: nešto ne može biti i jedno i drugo u isto vreme. Vertikalne ose uspostavljaju odnos komplementarnosti ili implikacija.

između termina nehaj⁸ (S1) i izveštačenost (S2) kreće se duž ose nameštenosti (umeće – umetnost – *arte*) kao gornje ose. Oba pojma podrazumevaju da je subjekat uložio trud i razmišljanje, ali sa različitim ciljem: *sprezzatura* da taj trud sakrije, a izveštačenost da ga naglasi. Na donjoj osi (nepostojanje umeća – *non arte*) nalaze se ne-izveštačenost/prirodnost ($\sim$ S2) i ne-nehaj/vidljiv trud ($\sim$ S1). To je nivo na kojem nema uspešnog prikrivanja truda. Kontradiktornost je najuočljivija između svesne poze koja je preterana i izveštačena (S2) i stanja potpune prirodnosti u kojem subjekat uopšte ne razmišlja o svom izgledu ($\sim$ S2). S druge strane, ako je trud vidljiv, to po definiciji više nije *sprezzatura*. Bočne ose su ujedno i vrednosne ose. Na levoj vertikalnoj osi prirodnost ($\sim$ S2) implicira *nehaj* (S1) upravo zahvaljujući nevidljivosti truda. Posmatrač vidi nekoga ko deluje prirodno, pa zaključuje da je njegov stil neusiljen. Sve na toj strani (*nehaj* i prirodnost) stvara estetsku iluziju lakoće kojoj *sprezzatura* teži. To je uspeh simulacije. Na desnoj vertikalnoj osi ne-nehaj kao vidljiv trud ($\sim$ S1) implicira izveštačenost (S2). Čim vidimo da se neko previše trudi, on nam deluje izveštačeno. To je neuspeh stila.

Ukratko, kako je prikazano na slici 1, *sprezzatura* (*nehaj*) nastaje na osi umeća (ili gotovo umetnosti, imajući u vidu italijansku reč *arte*), a implicira je prirodnost, neizveštačenost, kroz nevidljivost truda i razmišljanja. U kvadratu se, međutim, vidi da je *sprezzatura* zapravo paradoks: potrebni su umeće i umetnost (gornja osa) da bi se proizveo efekat prirodnosti (leva osa). Cilj je biti na vrhu (S1) a da posmatrač misli da si na dnu ($\sim$ S2).

Slika 1. *Sprezzatura* u semiotičkom kvadratu

⁸ nehaj m (instr. -em) – nemarnost, ravnodušnost (Vujanić et al. 2011, 818).

Ako se u semiotički kvadrat „unese sadržaj konkretnog društveno-istorijskog i kulturnog konteksta dobijamo sliku tekućih socio-ekonomskih, ideoloških i političkih tenzija o kojima analizirani tekst/diskurs govori“ (Antonijević 2010, 199), te u renesansno doba idealni dvoranin nije trebalo da bude izveštačen već da u svojim postupcima neguje lakoću bez vidljivog truda i razmišljanja. *Sprezzatura* se brzo raširila i van granica Italije. U XVI veku u Engleskoj *sprezzatura* nije bila samo estetski stil odevanja ili ponašanja već oblik glumačkog samopredstavljanja, svesnog oblikovanja identiteta na dvorovima kao centrima moći, odnosno kao politička i egzistencijalna tehnika preživljavanja (Ojdanić 2012, 135–139)⁹. Čovek renesanse je pravo umetničko delo koje kreira samo sebe, ali taj kreativni proces je uvek pod nadzorom i kontrolom vrhovne vlasti.

Zbog svega navedenog, prevođenje tog termina zahteva pažljivo semantičko nijansiranje. Leksema *sprezzatura* je ispitana i u najrelevantnijim jednojezičnim rečnicima italijanskog jezika kao što su: De Mauro 2022 (DM), Gabrielli 2018 (GB), Sabatini Coletti 2022 (SC), Treccani/Della Valle i Patota 2003 (TC), Zingarelli 2024 (ZN). U tabeli 1 prikazane su leksičke odrednice i naš doslovni prevod.

Tabela 1. *Sprezzatura* u jednojezičnim rečnicima italijanskog jezika

<i>Sprezzatura</i>		Doslovni prevod
DM	av. 1566; BU ¹⁰ 1. l'essere sprezzante 2. estens., atteggiamento di voluta e ostentata negligenza, proprio di chi si sente molto abile nel fare qcs.; voluta trascuratezza ciò in cui tale negligenza si manifesta: <i>sprezzatura di stile</i>	prvi put zabeleženo: 1566 RETKA REČ 1. biti prezriv 2. u širem smislu, stav svesne i istaknute nemarnosti, svojstven onome ko se oseća veoma veštim u nečemu; svesna nehajnost ono u čemu se takva nemarnost ispoljava: <i>sprezzatura</i> stila.
GB	lett. Carattere di chi, di ciò che è sprezzante Modo di fare, di esprimersi volutamente sprezzante, che nasce dalla sicura padronanza di sé e dalla consapevolezza della propria superiore originalità: con una s. signorile (Manzoni) Atteggiamento di intenzionale e ostentata trascuratezza che nasce dalla coscienza della propria superiore abilità	knjiž. osobina nekoga ili nečega što je nadmeno način ponašanja ili izražavanja namerno nadmen, koji proizlazi iz sigurnog vladanja sobom i svesti o sopstvenoj nadmoćnoj originalnosti: <i>sa gospodskom nadmenošću</i> (Manconi) stav namerne i demonstrativne nehajnosti koji proizlazi iz svesti o sopstvenim nadmoćnim sposobnostima

⁹ „Identitet oblikovati pomoću veštine bila je konstanta renesansnog dvora gde se institucija pozorišta simbolički nametala. Histrionsko prerušavanje bilo je dvostruko. Bila je to unutrašnja nužnost, ali i spoljašnja manifestacija moći koju je trebalo prepoznavanjem, prihvatanjem i, najzad, opovrgavanjem učvrstiti“ (Ojdanić 2012, 139).

¹⁰ BU (*di basso uso*): oznaka za retke reči koje ipak još uvek sa izvesnom učestalošću kruže u tekstovima i diskursima XX veka.

<i>Sprezzatura</i>		Doslovni prevod
SC	Comportamento disinvolto; noncuranza, apparente trascuratezza delle doti che si posseggono sec. XVI	Opušteno (neusiljeno) ponašanje; nehaj, prividna nezainteresovanost za sposobnosti koje neko poseduje. XVI vek
TC	s. f. [der. di <i>sprezzare</i> ¹], letter. – 1. a. L'essere, il mostrarsi sprezzante. b. Atteggiamento ostentatamente disinvolto, di studiata noncuranza da parte di chi si sente molto sicuro di sé e dei propri mezzi: <i>usar in ogni cosa una certa s., che nasconda l'arte e dimostri ciò che si fa e dice venir fatto senza fatica e quasi senza pensarvi</i> (Castiglione); <i>quelli ... che, col solo contegno, con una certa sicurezza nativa, con una s. signorile, parlando di cose grandi con termini famigliari, riuscivano, anche senza farlo apposta, a imprimere e rinfrescare, ogni momento, l'idea della superiorità e della potenza</i> (Manzoni). 2. In senso concr., ciò in cui si manifesta tale atteggiamento: <i>una prosa sorvegliata, con qualche s. di stile</i> .	Ž. r. [izvedeno od <i>sprezzare</i>], knjiž. – 1. a. Biti prezriv, pokazivati se kao prezriv. b. Stav prividne opuštenosti, promišljene nehajnosti onoga ko je veoma siguran u sebe i svoje sposobnosti: <i>upotrebljavati u svemu izvesnu spreccaturu, koja prikriva umeće i pokazuje da se ono što se čini i govori čini bez napora i gotovo bez razmišljanja</i> (Kastiljone); <i>oni... koji su, samim držanjem, izvesnom urođenom sigurnošću, gospodskom spreccaturom, govoreći o velikim stvarima običnim rečima, uspevali, čak i nenamerno, da svakog časa utisnu i osveže ideju nadmoći i moći</i> (Manconi). 2. U konkretnom smislu, ono u čemu se takav stav ispoljava: <i>pažljivo oblikovana proza, sa izvesnom spreccaturom u stilu</i> .
ZN	[da <i>sprezzare</i> , a. 1566] s.f. (<i>lett., raro</i>) 1. Caratteristica di chi (o di ciò) è sprezzante Atteggiamento sprezzante. 2. (<i>lett.</i>) Maniera negletta e disinvoltata di fare, dire e dim. Propria di chi è molto sicuro di sé: questa virtù... contraria alla affettazione, ...noi per ora chiamiamo s. (Castiglione)	[od <i>sprezzare</i> , 1566] Ž. r. (knjiž., retko) 1. Osobina onoga (ili onoga što je) nadmeno ili prezrivo Nadmen ili prezriv stav. 2. (knjiž.) Opušten i nehajan način postupanja, govorenja i izražavanja, svojstven onome ko je veoma siguran u sebe: ova vrlina... suprotna je afektiranju, ...za sada je mi zovemo <i>sprezzatura</i> (Kastiljone).

Jednojezični italijanski rečnici bliže otkrivaju nijansiranu višeslojnost pojma *sprezzatura*. Većina konsultovanih izvora (osim Sabatini Coletti) termin etimološki povezuje sa glagolom *sprezzare* – *prezreti*. Osim osnovnog značenja *prezrivosti* (*prezir*), uočavamo da ta reč može označavati i *nadmenost*, odnosno stav „koji proizlazi iz sigurnog vladanja sobom i svesnosti o sopstvenoj nadmoćnoj originalnosti“ (Gabrielli 2018), što u navedenom Manconijevom (Manzoni) primeru predstavlja odliku gospodstva. Međutim, iako oba pojma sadrže odnos prema drugima, *prezrivost*¹¹

¹¹ „prezrivost, -osti ž. – svojstvo onoga koji je prezriv“; „prezriv, -a, -o – koji izražava prezir, preziran: ~ pogled“ (Vujančić *et al.* 2011, 996).

(*prezir*¹²) i *nadmenost*¹³ na srpskom jeziku nisu savršeni sinonimi već različite nijanse *spreccature*. Izražavati prezir znači omalovažavati nekog (Vujanić *et al.* 2011, 996) te *prezrivost* u sebi nosi jasnu socijalnu tranzitivnost (*biti prezriv prema nekome, prezreti nekoga*). S druge strane, *nadmenost* (*nad-ja*) označava „precenjivanje vlastite vrednosti, uobraženost, umišljenost, oholost, naduvenost, prepotentnost“ (Vujanić *et al.* 2011, 748) te odražava subjektivnu refleksivnost (unutrašnje pozicioniranje u odnosu na sopstveni ideal i sliku o samom sebi). U oba slučaja, međutim, budući da je postojanje drugih ontološki neophodno, *sprezzatura* je uvek dijalog sa posmatračem. Gospodsko držanje sa urođenom sigurnošću vodi bliže ka Kastiljoneovom značenju namernog i proračunatog nehaja, prividne nezainteresovanosti, opuštenog i nonšalantnog stava suprotnom izveštačenom afektiranju. Ovde je fokus na onog koji je *prezriv* (*sprezzante*) ne prema drugima iz bilo kog ugla posmatranja već u odnosu na samu otmenost koja treba da se ukaže kao prirodna, bez vidljivog truda, ali sa promišljenošću. Stoga se Kastiljoneova *sprezzatura* bavi pitanjem i kako je postići, a ne samo šta ona jeste.

Upotreba reči *sprezzatura* istražena je u književno-umetničkom registru, zahvaljujući digitalnom korpusu *SerbltaCor3* (Moderc *et al.* 2023; Moderc 2025)¹⁴. U tom korpusu na upit *sprezzatura* dobijeno je svega pet rezultata i zabeležena su četiri prevodna ekvivalenta: (1) *nepoštovanje* (Eko 1994), odnosno *znak nepoštovanja*, (2) *nipodaštavanje*, odnosno *drsko nipodaštavanje* (Ferante 2017), (3) *nehaj* (*sasvim nehajno i nehajni potez*) (Ferante 2017; Pirandelo 2009) i (4) *prezrenje* velikog gospodina (Pirandelo 1984). Ti prevodi s jedne strane potvrđuju da je reč o retkoj leksemi i da prevodni ekvivalenti imaju visoku varijabilnost, pa i nestalnost (imajući u vidu dva ekvivalenta u istom delu) u nijansama nestalnog semantičkog i stilskog značenja od *nehaja* preko *nipodaštavanja* do *prezrenja*¹⁵.

Sprezzatura: vizuelno dekodiranje u medijskom diskursu

U savremenom kontekstu, *sprezzatura* prelazi iz književnog i renesansnog okvira najpre u modnu, a potom i u digitalnu kulturu. U italijanskim novinama i

¹² „prezir m. – osećanje i pokazivanje krajnjeg omalovažavanja prema nekome ili nečemu“ (Vujanić *et al.* 2011, 996).

¹³ „nadmenost i nadmenost, -osti ž. (instr. -ošću) – precenjivanje vlastite vrednosti, uobraženost, umišljenost, oholost, naduvenost, prepotentnost“ (Vujanić *et al.* 2011, 748).

¹⁴ *SerbltaCor3* sadrži 20 miliona reči, obuhvata 243 paralelizovana književna dela: 129 književnih dela na italijanskom i 114 na srpskom jeziku. Korpus je dostupan na platformi noske.jerteh.rs, moguće je uporediti odlomke iz originalnog dela na italijanskom jeziku.

¹⁵ U poslednjem primeru, imajući u vidu upotrebu kod Manconija, odgovarajući prevod bi bio nadmenost.

na portalima termin *sprezzatura* najčešće se upotrebljava u značenju *nonšalantnosti* i *ležernosti* (Koprivica Lelićanin 2025, 104). Kao epitom savremene spreccature, italijanska štampa (Persivale 2014) navodi fudbalskog trenera Roberta Mančinija (Roberto Mancini)¹⁶. Na društvenim mrežama, u oglasima i modnim editorijalima *sprezzatura* funkcioniše kao vizuelni i verbalni znak italijanskog identiteta, povezujući tradiciju, estetiku i životni stil.

Na društvenoj mreži *Instagram* pod haštagom *#sprezzatura* zabeleženo je 1,5 miliona postova. Nasumično je odabrano pet objava na engleskom jeziku (@mfminstagram 2024¹⁷; @streetstylevm 2025¹⁸; @depotstyle 2025¹⁹; @amidesevens 2025²⁰; @plazauomo 2025²¹) kako bi se ispitala *sprezzatura* van granica Italije odnosno kao element italijanstva. Svi odabrani postovi objavljeni su 2024. i 2025. godine i zabeležili su visok nivo angažovanja korisnika, sa više hiljada lajkova i komentara. Za vizuelno dekodiranje sačinjena je matrica prema Halidejevim metajezičkim funkcijama (Halliday 1973; 1994; 2003). Te meta-funkcije omogućavaju da se slika posmatra kao složen znak koji istovremeno konstruiše tri nivoa značenja.

- Ideaciona metafunkcija: odnosi se na način na koji slika predstavlja iskustvo i spoljni svet: „šta se dešava“, ko su akteri i u kakvim se okolnostima nalaze (prostor, odeća, rekviziti), čime se konstruiše vizuelni narativ spreccature kao specifičnog životnog stila²².
- Interpersonalna metafunkcija: otkriva odnos između subjekta na slici i posmatrača. Ključni elementi su kontakt očima, odnosno pogled kao „zahtev“ ili „ponuda“ (Kress, Van Leeuwen 1996, 122), plan i perspektiva, što naposljetku može uticati i na percipiranu društvenu distancu i moć.
- Tekstualna metafunkcija: obuhvata unutrašnju organizaciju ili kompoziciju slike, ispitujući informativnu vrednost rasporeda elemenata, svetlo i boje, čime se osigurava da svi detalji deluju kao kohezivni sadržaj i koherentna modna poruka.

¹⁶ Kao konkretni označitelj spreccature u stilu italijanskog trenera naglašava se: (1) kašmirski džemper preko ramena tako da prolazi ispod kragne košulje, (2) košulje s mekom, neispeglanom kragom otkopčane ispod džempera na V izraz ili (3) zeleni engleski sako u stilu seoskog džentlmena u kombinaciji sa šarenim šalom.

¹⁷ <https://www.instagram.com/p/C60qOuOue4w/>

¹⁸ <https://www.instagram.com/p/DPJUFxBDEUI>

¹⁹ <https://www.instagram.com/p/DJzbZZGNUOs/>

²⁰ <https://www.instagram.com/p/DMVfZoGID0e/>

²¹ <https://www.instagram.com/p/DPD3lqCCGBq/>

²² Odgovara reprezentacionoj funkciji kod Kress-a i Van Leeuwen-a (1996) ili Jakobsonovoj referencijalnoj jezičkoj funkciji (Jakobson 1966).

Tabela 2. Rezultati u matrici Halidejevih metafunkcija

Metafunkcije kao kategorije	Parametri
Ideaciono (referencijalno)	
Tip aktivnosti	Šetnja, stajanje, sedenje
Odeća	Sako, prugasta odela, košulje, pantalone
Aksesoari	Maramice za sako, naočare za sunce, satovi, torbe, cigareta
Obuća	Mokasine (cipele)
Poza	Opušten hod, ruka u džepu; naglašena kontrola nad telom
Prostor	Eksterijer, ulica, bašta
Interpersonalno	
Pogled	Ignorisanje kamere. Ako i gleda u kameru (primer 4), odaje utisak prirodnosti.
Ton	Provokativan, nameštena prirodnost
Tekstualno (kompoziciono)	
Kompozicija	Centralna
Boje i svetlo	Teget, bela/bež, plava, pastelne boje u kontrastu (roza i zelena), siva, prirodno svetlo
Stil fotografije	Naglašeno spontan, <i>street style</i>

U primerima dominira stabilan sistem vizuelnih konvencija koji generiše prepoznatljiv diskurs urbane muške elegancije. Na ideacionom nivou, vizuelne poruke prikazuju rutinske, ali strogo stilski kodirane aktivnosti poput šetnje, stajanja ili *casual* pojavljivanja u javnom prostoru. Odevni predmeti (sako, pantalone, kravata), aksesoari (naočare za sunce, džepna maramica, torba, sat, čak i cigareta) i obuća (prvenstveno mokasine) sistemski su organizovani tako da artikulišu kontrolisanu opuštenost. Ovaj modni inventar se uspostavlja kao semiotički označitelj sprecaure.

Interpersonalni nivo objava dominantno počiva na izbegavanju pogleda u kameru, uspostavljaajući specifičan društveni odnos između subjekta i posmatrača. U terminima vizuelne semiotike, taj nedostatak adresiranja transformiše sliku iz zahteva u ponudu (Kress, Van Leeuwen 1996, 122): subjekt ne poziva gledaoca na direktnu interakciju (zahtev) već mu dopušta da svedoči njegovim naizgled spontanijim radnjama (ponuda). Takav modalitet opisuje subjektu status nekoga ko je uhvaćen u trenutku, dok je njegova pojava istovremeno rezultat vrhunske kontrole. Ton je prevashodno aspiracioni i odmeren, sa primesom prirodnosti koja se graniči sa aristokratskom nadmenošću. Vizuelna distanca u objavama najčešće je definisana srednjim planom uspostavljaajući distancu između posmatrača i subjekta. Takav plan omogućava publici da istovremeno sagleda i detalje odeće i govor tela, čime se dodatno ističe kontrolisana pojava subjekta na slici.

Na tekstualno-kompozicionom planu, slike imaju sličnu organizaciju kao prostor: centralizovan ili pažljivo balansiran raspored, fokus na pojedinačnoj figuri i silueti, izostanak višestrukih aktera i upotreba prirodnog svetla te neutralnih i pastelnih tonova često u kontrastu. Ta estetika stvara vizuelni žanr između *street style* i *editorial* fotografije koji je dovoljno spontan da izgleda svakodnevno, ali dovoljno komponovan da funkcioniše kao modni *statement*.

Video-klip sa mreže *TikTok* ukazuje na još jedan važan element. Naime, *sprezzatura* je „the art of being effortlessly elegant with a small imperfection in your outfit“ („umetnost postizanja elegancije bez truda, uz malu nesavršenost u odevanju“), uz naglasak na „finding a unique detail and knowing how to show it off“ („pronalaženje jedinstvenog detalja i umeće njegovog isticanja“) (@eletygroup 2024²³). Ta novina ukazuje na savremeno razumevanje *spreccature* kao diskretne, ali namerne nepravilnosti. Zanimljivo je da su takvu značenjsku nadogradnju usvojili i italijanski *influenseri*. U članku „We asked 10 Italian style influencers to define the term ‘sprezzatura’“ („Pitali smo 10 italijanskih influensera stila da definišu termin ‘sprezzatura’“) s portala *Gentlemen’s Journal* (Wells 2025), *sprezzatura* je definisana kao kombinovanje nespojivog u savršen sklad (Luca Rubinacci), nepoštovanje pravila (Fabio Attanasio; Franco Mazetti) ili je jednostavno prevedena kao bajkerska jakna uz odelo, cvetni šal uz kravatu, stare patike uz skupe pantalone (Vincenzo Di Luca) itd. (Wells 2025; Koprivica Lelićanin 2025, 104–105).

Ova savremena interpretacija može delovati dvojako. Element rušenja modnih kanona može učiniti *spreccaturu* još nedostižnijom. S druge strane, budući da je jedan takav neočekivani detalj ujedno i relativno lako savladati, *sprezzatura* paradoksalno postaje jednostavnija i dostupnija. Taj nesavršeni i pomalo čudni (*quirky*) detalj, poput metamodernističkog klatna, oscilira (Koprivica Lelićanin i Radenković Šošić 2021, 1106; Radenković Šošić 2023, 244) između potrebe za performativnom dekonstrukcijom i dostižnom konstrukcijom same *spreccature*.

Zaključak

Tema ovog rada je koncept *sprezzatura* kao odlike savremenog italijanstva, odnosno doživljaja Italije van njenih granica. U oslikavanju obrisa tog pojma, uočenog pre svega na društvenim mrežama kao označujućim praksama pop kulture, tragali smo najpre za njegovim korenima, što nas je od savremenog vizuelnog mita dovelo do etičko-estetskog renesansnog ideala. Istraživanje se tako odvijalo na dva vremenska plana (dijahronom i sinhronom), dva stilska registra (književno-umetničkom i medijskom) i dva semiotička koda (verbalnom i vizuelnom).

Na osnovu definicije iz Kastiljoneovog renesansnog priručnika o ponašanju pravog dvoranina uspostavljen je semiotički kvadrat, čime je teorijski razotkriven paradoks *spreccature*: upotreba umeća (*arte*) kako bi se simulirala prirodnost (*non-arte*). Takođe, u verbalnom registru, ali u savremenom trenutku, istraživanje je na osnovu leksikografskog uvida i književnog korpusa *Serblta-Cor3* potvrdilo visok stepen polisemičnosti i prevodilačke kompleksnosti, gde se *sprezzatura* transformiše od *nehaja* do *gospodskog prezrenja*. Zbog „suptilne polisemije“ (Draškić Vićanović 2012, 236), *sprezzatura* se pokazala kao pravi izazov za tumačenje, što potvrđuju i različiti prevodni ekvivalenti. Iako se prevo-

²³ <https://www.tiktok.com/@eletygroup/video/7400827116159356193>

dioci opredeljuju za rešenja kao što su *nepoštovanje*, *nipodaštavanje*, *prezir* i *nehaj*, primeri iz prevodilačke prakse književno-umetničkih tekstova potvrđuju još i *nonšalantnost* i *ležernost* (Draškić Vićanović 2012, 236), ali i *nadmenost* kao eventualne odgovarajuće ekvivalente. Prelaz ka upotrebi u savremenom novinskom diskursu ukazao je na komplementarno delovanje verbalnog i vizuelnog, gde se u procesu medijske aproprijacije taj arhaični termin definiše i ilustruje kao modni kod fudbalskog trenera Roberta Mančinija (Roberto Mancini).

U vizuelnom delu istraživanja ukazano je na to kako digitalna kultura globalizuje taj koncept. Dekodiranjem vizuelnih kodova kod stranih influensera na Instagramu identifikovan je stabilan sistem vizuelnih konvencija kroz ideacione (referencijalne), interpersonalne (interaktivne) i tekstualne (kompozicione) metafunkcije. Koncept italijanstva nastoji se prevesti u univerzalni modni jezik koji je ipak moguće imitirati. Moramo još posebno istaći da se savremena performativnost spreccature obogaćuje elementom koga nema kod Kastiljonea. Kratki video-format sa mreže *TikTok* otkriva *quirky* element namerne nesavršenosti koji savremenu spreccaturu čini još performativnijom, ali ipak skladnom dekonstrukcijom stila. Naime, kao suštinsko obeležje spreccature pojavljuje se neočekivani detalj koji narušava potencijalnu uniformisanost i sprečava jednostavno dekodiranje. Taj dekonstruktivni detalj ruši očekivanja, ali i unosi očiglednu preskriptivnu dimenziju u originalnu neuhvatljivost spreccature. U toj želji performativna dekonstrukcija postaje ujedno i preskriptivna konstrukcija koju je relativno lako savladati. Međutim, imajući u vidu da su takvu semantičku nadogradnju prihvatili i italijanski influenseri, postavlja se pitanje da li je ovde reč o autentičnom semantičkom proširivanju pojma ili se *un italiano vero* prilagođava performativnom italijanstvu dizajniranom za globalni digitalni konzumizam.

Zahvaljujući dijahronim pomeranjima (sa renesansnog dvora u Urbinu do današnjih društvenih mreža), sinhronim različitostima u različitim registrima (književno-umetničkom i medijskom) i dijamezičnoj komplementarnosti semiotičkih kodova (vizuelnog i verbalnog), *sprezzatura* se iz renesansnog modela promišljene lakoće transformiše u savremeni medijski označitelj italijanskog identiteta. Od Kastiljoneovog umeća prikrivenog truda do današnje kontrolisane autentičnosti na društvenim mrežama, *sprezzatura* je prešla put od društvenog ideala plemićkog ponašanja do globalno prepoznatljive medijske objave. U međuvremenu se semantički raslojila, zadržavajući svoje korene u nehaju i neizveštačenosti, ali je još snažnije obuhvatila dimenzije performativnosti i preskriptivno-identitetske simbolike. Savremena reinterpetacija u modnom diskursu pokazuje da taj termin deluje kao semiotički prenosnik italijanskog stila kojim se *sprezzatura* predstavlja kao spoj elegancije, spontanosti i emocionalne ekonomije truda. U tom procesu *sprezzatura* nastoji da dekonstruiše Kastiljoneovu kompleksnost, dobija funkciju kulturnog brenda i mitologizovanog označitelja koji obećava idealizovanu italijansku lakoću življenja i oblačenja. Time *sprezzatura* ulazi u repertoar italijanstva kao kulturno prepoznatljivog narativa koji

globalna publika čita bez napora i gotovo intuitivno. Kao *hashtag* na društvenim mrežama, *sprezzatura* deluje kao Bartovo usidrenje u sigurnu luku modernog i lepo obučenog muškarca na ulici, uhvaćenog u pokretu i ležernoj pozi.

Istraživanje je takođe pokazalo da se *sprezzatura* u savremenom medijskom prostoru vezuje za mušku modu, dok se ženska *sprezzatura* javlja tek marginalno. To otvara prostor za buduća istraživanja usmerena ka rodnim razlikama u tumačenju i performiranju tog koncepta. Takođe, na društvenim mrežama preovlađuju interpretacije iz engleskog govornog područja, ali se javljaju i španske, francuske i druge varijante, što potvrđuje da *sprezzatura* deluje kao globalni fenomen. Naposletku, uočena je potreba za preciznijim teorijskim razgraničenjima između spreccature i srodnih estetskih konceptata: od kemp estetike (v. Gaković 2025), *old money* stila, pa sve do fenomena *French girl aesthetics*, koji bi se, u određenim aspektima, mogao posmatrati kao ženski pandan muškom idealu neusiljenog šika.

Izjava

Potvrđujem da je podneti članak rezultat originalnog i nezavisnog akademskog rada autora, zasnovanog na mom sopstvenom intelektualnom naporu, analizi i interpretaciji. Tokom pripreme ovog rukopisa, koristila sam AI alatku Google Gemini 1. za prevod apstrakta sa srpskog na engleski. Autor je pregledao i revidirao sve rezultate iz ovih alata i preuzima punu odgovornost za konačni sadržaj rada.

Reference

- @amidestevens 2025. *Instagram*, 20. jul 2025. <https://www.instagram.com/p/DM-VfZoGID0e/>
- Alittlebitofrest. n.d. „Sprezzy“. <https://alittlebitofrest.com/tag/sprezzy/>.
- Antonijević, Dragana. 2010. *Ogledi iz antropologije i semiotike folkloru I*. Etnološka biblioteka, knj. 51. Beograd: Srpsko etnološko i antropolološko društvo.
- Bart, Rolan. 1990. „Retorika slike“. *Novi prolog* 17(18): 58–65.
- Castiglione, Baldassare. 1528/1967. *The Book of the Courtier*. London: Penguin Books.
- Coveri, Lorenzo. 2011. „Le canzoni che hanno fatto l'italiano“. U *Italia linguistica: gli ultimi 150 anni: nuovi soggetti, nuove voci, un nuovo immaginario*, priredile Elisabetta Benucci i Raffaella Setti, 71–108. Firenze: Le Lettere.
- Della Valle, Valeria, Giuseppe Patota. 2003. *Il Vocabolario Treccani*. Roma: Istituto della Enciclopedia Italiana.
- @depotstyle 2025. *Instagram*, 18. maj 2025. <https://www.instagram.com/p/DJzbZ2GNUOs/>
- Devi, Renuga S. 2020. „Sprezzatura in Postmodern Perspective“. *Shanlax International Journal of English* 8(2): 32–36. DOI:10.34293/english.v8i2.2100
- De Mauro, Tullio. 2022. *Il dizionario della lingua italiana*. Milano: Paravia.
- Draškić Vićanović, Iva. 2012. „Bihevioralni aspekt stvaralaštva. Renesansna sprezzatura“. U *Problem kreativnosti*, uredili Iva Draškić Vićanović, Una Popović i Marko Novaković, 235–244. Beograd: Estetičko društvo Srbije.
- @eletygroup. 2024. *TikTok*, 8. avgust 2024. <https://www.tiktok.com/@eletygroup/video/7400827116159356193>.

- Eko, Umberto. 1994. *Ostrvo dana predašenjeg*, prevela Elizabet Vasiljević. Beograd: Centar za geopoetiku.
- Ferante, Elena. 2017. *Priča o onima koji odlaze i onima koji ostaju*, prevela Jelena Brborić. Beograd: Booka.
- Fortis, Marco. 1998. *Il "Made in Italy"*. Bologna: Il Mulino.
- Gaković, Natalija. 2025. „Da li se dizajn Karima Rašida može smatrati kempom?“. *Zbornik radova Fakulteta dramskih umetnosti* 47: 169–183.
- Gabrielli, Aldo. 2018. *Grande dizionario illustrato della lingua italiana*. Milano: Hoepli.
- Greimas, Algirdas Julien, François Rastier. 1968. „The Interaction of Semiotic Constraints“. *Yale French Studies* 41: 86–105. <https://doi.org/10.2307/2929667>
- Halliday, M.A.K. 1973. *Explorations in the Functions of Language*. London: Edward Arnold.
- Halliday, M.A.K. 1994. *An Introduction to Functional Grammar*. London: Edward Arnold.
- Halliday, M.A.K. 2003. *On Language and Linguistics*. London and New York: Continuum.
- „Kako se oblače muškarci u Italiji: Lekcije o eleganciji i sofisticiranosti“. n.d. *Garinello*. <https://www.garinello.com/kako-se-oblace-muskarci-u-italiji-lekcije-o-eleganciji-i-sofisticiranosti/>
- Kastiljone, Baltasar. 2012. *Knjiga o dvoraninu*. Beograd: Albatros plus.
- Koprivica Lelićanin, Marija. 2025. „Kitsch Me If You Can: O digitalnom italijanstvu sa Umbertoom Ekom“. *Zbornik radova Fakulteta dramskih umetnosti* 48: 97–110. https://doi.org/10.18485/fdu_zr.2025.48.6
- Koprivica Lelićanin, Marija. 2024a. „Italijanstvo je u očima posmatrača: analiza reakcija publike na italijansku turističku kampanju Italia. Open to Meraviglia“. *Glasnik Etnografskog instituta SANU* 72(1): 201–227. <https://doi.org/10.2298/GEI2401201K>
- Koprivica Lelićanin, Marija. 2024b. „Signorina Grandi Firme: Slika žene u doba fašizma kao medijsko-kulturološki fenomen“. U S. Gudurić, M. Stefanović, J. Dražić, *Jezici i kulture u vremenu i prostoru* XI/1, 207–217. Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Koprivica Lelićanin, Marija. 2023. „Roots of the Made in Italy Concept: A Story in Posters“. U *The Second International Scientific and Professional Conference BELECON: Conference Proceedings*, Beogradska akademija poslovnih i umetničkih strukovnih studija, 209–222. Beograd: Beogradska akademija poslovnih i umetničkih strukovnih studija.
- Koprivica Lelićanin, Marija i Bojana Radenković Šošić. 2021. „Metamodernizam i jezik: reklama u doba pandemije“. *Issues in Ethnology and Anthropology* 16(4): 1101–1122. <https://doi.org/10.21301/eap.v16i4.5>
- Kress, Gunther and Theo Van Leeuwen. 1996. *Reading Images: The Grammar of Visual Design*. London: Routledge.
- „Lekcije o stilu – Otkrivamo kako se obući kao Italijan“. n.d. *Eleven11Eleven*. <https://eleven11eleven.rs/lekcije-o-stilu-otkrivamo-kako-se-obuci-kao-italijan/>.
- @mfminstagram 2024. *Instagram*, 11. maj 2024. <https://www.instagram.com/p/C60qOuOue4w/>
- Moderc, Saša. 2025. „Korpus srpskog književnog jezika SerbItaCor3“. *Srpski jezik* 30: 257–267.
- Moderc, Saša, Ranka Stanković, Aleksandra Tomašević i Mihailo Škorić. 2023. „An Italian-Serbian sentence aligned parallel literary corpus“. *Pregled Nacionalnog centra za digitalizaciju* 43: 78–91.
- Ojdanić, Milica. 2012. „Sprezzatura kao oblik ponašanja i samopredstavljanja u renesansi“. U *Estetska kultura: zbornik radova*, uredili Iva Draškić Vićanović, Neboj-

- ša Grubor, Una Popović, Marko Novaković i Miloš Miladinov, 135–154. Beograd: Estetičko društvo Srbije.
- Pellegrini, Selena. 2016. *Il marketing made in Italy*. Rome: Armando Editore.
- Persivale, Matteo. 2014. „Lo stile di Mancini: tra sciarpe, colletti morbidi e ‘sprezzatura’“. *Corriere della Sera*, 16. novembar 2014. https://www.corriere.it/moda/news/14_novembre_16/stile-mancini-sciarpe-colletti-morbidi-sprezzatura-1d10341a-6da9-11e4-a925-1745c90ecb18.shtml
- @plazauomo. 2025. Instagram, 26. septembar 2025. <https://www.instagram.com/p/DPD31qCCGBq/>
- Pirandelo, Luidi. 2009. *Goli život*, prevela Elizabet Vasiljević. Beograd: Paideia.
- Pirandelo, Luidi. 1984. *Večeras improvizujemo*, prevela Julijana Vučo. Beograd: Nolit.
- Pozzo, Barbara. 2021. „‘Bello e Ben Fatto’ – The Protection of Fashion ‘Made in Italy’“. *FIU Law Review* 14(3): 545–570. DOI:10.25148/lawrev.14.3.9.
- Potter, Liz. 2016. „New words: 23 May 2016“. *Cambridge Dictionary Blog*. <https://dictionaryblog.cambridge.org/2016/05/23/new-words-23-may-2016/>
- Radenković Šošić, Bojana. 2023. *Italijanski jezik oglašavanja*, Kragujevac: Filum.
- Radenković Šošić, Bojana i Marija Koprivica Lelićanin. 2022. „Ironija i iskrenost u oglašavanju: reklame kompanije Tafo“. *U Jezici i kulture u vremenu i prostoru* X/2, prir. Snežana Gudurić, Jasmina Dražić i Marija Stefanović, 409–421. Novi Sad: Filozofski fakultet
- Rolandi, Francesca. 2015. *Con ventiquattromila baci. L'influenza della cultura di massa italiana in Jugoslavia (1955–1965)*, Bologna: Bononia University Press.
- Sabatini, Francesco i Vittorio Coletti (2022). *Dizionario Italiano Sabatini Coletti*. Firenze: Giunti.
- „Street Style: Kako to Italijani rade“. n.d. *Wannabe Man*. <https://man.wannabemagazine.com/moda-i-nega/street-style-kako-to-italijani-rade/>
- @streetstylemvm. 2025. Instagram, 28. septembar 2025. <https://www.instagram.com/p/DPJUFxBDEUI/>
- „Šta je sprezzatura – ono zbog čega su Italijani bogovi mode“. n.d. *Zadovoljna.rs*. <https://zadovoljna.nova.rs/moda-i-lepota/sta-je-sprezzatura-ono-nesto-zbog-cega-su-italijani-bogovi-mode/>
- Temperini, Valerio, Gian Luca Gregori i Paola Palanga. 2016. „The Brand Made in Italy: A Critical Analysis“. *Management Studies* 4(3): 93–103. <http://dx.doi.org/10.17265/2328-2185/2016.03.001>
- Varagić, Nikola. 2023. *Italija, iz fotelje*. Beograd: Sprezzatura
- Vujanić, Milica, Darinka Gortan-Premk, Milorad Dešić, Rajna Dragičević, Miroslav Nikolić, Ljiljana Nogo, Vasa Pavković, Nikola Ramić, Rada Stijović, Milica Radović-Tešić i Egon Fekete. 2011. *Rečnik srpskoga jezika*. Redaktor Miroslav Nikolić. Novi Sad: Matica srpska.
- Wells, Jonathan. 2025. „We Asked 10 Italian Style Influencers to Define the Term ‘Sprezzatura’“. *The Gentleman's Journal*, 27. avgust 2025. <https://www.thegentlemansjournal.com/article/we-asked-10-italian-style-influencers-to-define-the-term-sprezzatura/>
- White, Nicola. 2000. *Reconstructing Italian Fashion: America and the Development of the Italian Fashion Industry*. Oxford: Berg.
- Zingarelli, Nicola (2024). *Vocabolario della lingua italiana*. Bologna: Zanichelli.

Marija Koprivica Lelićanin

SAE Institute Milano

m.lelicanin@sae.edu

*Un Italiano Vero and Sprezzatura:
Unveiling Italian Style*

The term *sprezzatura*, first introduced in Baldassare Castiglione's work *The Book of the Courtier* (1528), originally denoted a studied nonchalance, a deliberate absence of affectation, and the effortless ease characterizing the conduct of the ideal Renaissance nobleman. In a contemporary context, particularly within the global fashion industry and across digital social media landscapes, *sprezzatura* has undergone a profound semantic and cultural transformation, shifting from a niche literary-aesthetic and ethical ideal to a pervasive visual signifier of national identity. This paper aims to analyze and decode the multifaceted concept of *sprezzatura* through both verbal and visual codes, meticulously tracing its diachronic shift in meaning and its contemporary mediated reinterpretation.

The methodological framework is rigorous, operating along parallel axes: diachronic and synchronic, literary and media registers, as well as verbal and visual codes. The verbal decoding encompasses an exhaustive semantic-lexicographical analysis, examining dictionary definitions alongside the term's usage in modern Italian literary works, their Serbian translations, and current Italian media discourse. Complementing this, the visual (socio)semiotic analysis focuses on identifying the key representational, interpersonal, and compositional elements in media illustrations and digital content that epitomize the concept.

This decoding process demonstrates how *sprezzatura* has evolved from a rigid Renaissance social requirement into a potent contemporary myth or a symbol of "stylized authenticity" and an idealized Italian persona. Consequently, it emerges as a core component of modern "Italianicity" (*italianità*) in the Barthesian sense. Through this synthesis of linguistic and visual inquiry, the paper illustrates the complex interplay of meaning through which *sprezzatura* currently shapes the global perception of the "true Italian" (*un italiano vero*), redefining the boundaries between effortless grace and strategic self-presentation in the digital age.

Keywords: *sprezzatura*, Italian language, semiotics, Italianicity

Primljeno / Received: 15.04.2026.

Prihvaćeno / Accepted for publication: 10.07.2026.